

Zdravka Evtimova

Četvrtak

S bugarskog prevela
Ana Vasung

Zdravka Evtimova: Četvrtak

Biblioteka Stilit

Glavni urednik Marko Gregur

Urednik Mario Kolar

Naslov izvornika: *ЧЕТВЪРТЪК*

Copyright © 2003, Zdravka Evtimova

Published by arrangement with Sofia Literary Agency

All rights reserved

© za hrvatsko izdanje Neolit, 2026.

© za prijevod Ana Vasung i Neolit, 2026.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez pisanog dopuštenja nakladnika.

Otisnuto u srpnju 2026.

ISBN: 978-953-8563-23-2

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske

Realised with the financial support of the National
Culture Fund of Bulgaria
Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Nacionalnog kulturnog fonda Republike Bugarske

Četvrtak je bio jedini dan u tjednu koji nije podnosila. U četvrtak je upoznala Teodosija, u četvrtak joj se rodio sin, u četvrtak je, previše kasno i previše tužno, izgubila nevinnost. Travanj je, hladno, kišovito, kao da se nebo razboljelo i zbog toga osvećivalo ljudima. Živjela je u prestižnoj četvrti, po ulicama se nisu skitali psi lutalice, tjelohranitelji su diskretno stajali pred vratima kuća, Beti je poznavala muškarca koji je dežurao pred njihovom vilom, zvao se Bojan. Bojan je bio vjerni doberman njezina muža. Kada bi mu se Beti približila, oči bi mu zaiskrile pogledavajući prema cipelama.

Za Teodosija se udala u dvadeset i petoj. Bio je stariji od nje jedanaest godina. Studirajući u Njemačkoj, navikla na preciznost i disciplinu, Beti je tek mutno slutila da očev novac dolazi od kakva prljava posla s naftom; trošila ga je štedljivo, vrlo štedljivo, jer je vidjela kako ljudi umiru u bijedi. Da njezin otac nije inzistirao da se uda, da njezina majka nije neprestano ponavljala da im je kuća prazna kao hambar – kakva neumjesna usporedba – Beti nikada ne bi ni pomislila na Teodosija. Odbojnost prema njemu rodila se već u prvom trenu, kada ju je otac upoznao sa svojim najboljim stručnjakom. Po povratku iz Njemačke, počela je pažljivo promatrati ljude bliske ocu – Teodosi je bio najtiši i najneugledniji. Dva sata nakon što su se upoznali, rekla mu je: „Hajde“, zatim ga pokupila svojim autom – vozila je mali citröen – i odvela ga u svoju kuću u Simeonovu. Natjerala ga je da je pričekava pred

vratima spavaće sobe, zatim se skinula i pozvala ga. Ponovno mu je rekla: „Hajde!“ Dotad nije imala intimni odnos ni s kim. Gadila joj se sama pomisao na to. Prije nego je odlučila pozvati ga, popila je čašu *sauvignon blanca* i povraćala. Bio je četvrtak. Vani je bila magla, nebo je pritiskalo zemlju kao da je želi progutati.

Odnos s Teodosijem bio je bolan. Tijelo mu je odisalo vrućinom i neugodom. Nije bilo potrebe da se Beti pretvara. Dobro je bilo što je brzo završio, nije ju mučio objašnjenjima koliko je lijepa. Svidjelo joj se što je sve vrijeme šutio.

Svidjelo joj se što je nije pogledao u oči. Jednostavno je obavio ono zbog čega ga je pozvala. Preskočila je njegov vrući trbuh, otišla do kupaonice i viknula: „Možeš se obući.“

„Želite li još nešto, gospođice Adrijanova?“ glas mu je zvučao kao kamen koji udara o limenu površinu. Teško je podnosila takve glasove. Oduvijek ih je zamišljala kako vrište.

„Želite li još nešto?“

„Želim“, odgovorila je. „Želim da me oženiš.“

To je bila cijena koju joj je otac odredio kako bi je poslao nazad u Njemačku. Tako ne bi ostala sa svojom majkom, kada stara dama nije bila sa „svojim mladim prijateljima“ – muškarcima kojima je plaćala da joj prave društvo. Ne bi se na ulicama sudarala s loše odjevenim ljudima, maknula bi se daleko od kontejnera za smeće i prosjaka koji su je zauzavljali na svakom uglu. Njena je majka pročitala da seks s mlađim muškarcima zaustavlja starenje i svaka dva mjeseca u kuću bi dovela novog tjelohranitelja. Svi su poznavali njezina oca, obitelj Adrijanov bila je poznata u Sofiji kao papa u Vatikanu.

Danas je opet četvrtak. Imala je sina, staroga godinu i dva mjeseca. Otac joj je poginuo, u sumnjivim okolnostima, u

hotelu u Haskovu. Majka je na dva mjeseca prestala angažirati tjelohranitelje. Teodosi je preuzeo biznis.

Pokazalo se da je taj čovjek mala, zapuštena močvara. Suzdržan i besprijekoran, svaki bi mjesec stao ispred njezine majke, odjeven u dobro izglačano sivo odijelo – Beti nije podnosila sivu boju – dao bi joj svežanj novčanica i činilo se da zlobno uživa u ponižavanju njezine majke, novčanice bi joj pružao jednu po jednu i govorio: „Eleonora, ne želim da me više sramotite.“ Glas mu je bio hladan kao okidač pištolja, iako nije podizao ton. Njegove su riječi bile ravne i glatke – odvratna autocesta po kojoj je njena majka jurila prema istinskom ludilu. Majka je ispočetka vrištala, postavljajući logično pitanje: „Tko si ti, kopile jedno?“ ali u takvim bi slučajevima Teodosi novac sakrio u džep sakoa i izišao iz sobe. Nakon drugog mjeseca Eleonora je naučila držati jezik za zubima. Pokazalo se da njezina majka može trpjeti poniženja. Bila je žilava, puna života, prihvaćala poniženje kao nekoliko kapi tople ljetne kiše. Činilo se da je ništa ne može uništiti.

Njezina je majka bila lijepa – plavooka, kestenjaste kose i svježeg tena, velikodušna prema trenutnim ljubavnicima i otrovna prema bivšima. Pojavila bi se pred ulaznim vratima svoje kćeri, vozač bi joj otvorio vrata opela, a zatim bi otišla do dječjeg krevetića – tamo je spavao Teodosi mlađi, ostavljala bi malenom kakav sitan poklončić i uvijek započela istu pjesmu: „Treba mi novac.“ Beti bi se bezvoljno zapitala nije li njena majka pokušavala biti s Teodosijem, ali nije ju bilo briga. Tiha, ravnodušna mržnja prema njemu postala je toliko uobičajena u njezinoj svakodnevnici – kao vaza s cvijećem, kao nijemi tjelohranitelj Bojan.

„Zapravo, dušo, Teodosi je bio nesretni student prava, koji nije imao novca ni za hranu. Tada sam ga privukla i upo-

znala s tvojim ocem. I sada žalim“, kimnula je majka glavom. „Na intimnom je planu sjajan, ali ti to teško možeš procijeniti. Bog te je“, pogledala je prema stropu, kao da će se Bog svakog trenutka pojaviti iza lustera, „lišio tog osjećaja.“

Teodosi je u Betinu spavaću sobu dolazio četvrtkom, zajedno s informativnom emisijom na prvom programu televizije. Nikada se nije trudila pretvarati se da uživa. Tijelo mu je postalo još više vruće, a dodir s njime još odbojniji; jedini pozitivan pomak u njegovu ponašanju bilo je to što je nakon svake seanse četvrtkom ostavljao svežanj novčanica ispod njenog jastuka.

„Ponekad pomislim da ti se tvoja maserka sviđa više od mene“, Teodosi joj je jednom dobacio.

Bila je to istina, ali Beti nije smatrala da je nužno potvrditi banalne stvari, koje se podrazumijevaju.

„Zašto se ne bismo razveli?“ upitala je mirnim glasom.

„Lijepa si“, mirno je odvratio suprug. „A i moj sin treba majku.“

Njihova svijetla spavaća soba bila je obložena sivkastim tapetama koje je Teodosi sam odabrao. Okviri prozora bili su tamnosivi, tepih je bio siv, a i njegove oči, blago ispupčene, skrivene ispod pažljivo spuštenih kapaka, bile su sive. Siva preša, koja je cijedila njezino strpljenje, njezine živce. Možda je uživao u ponižavanju, u fizičkoj patnji koju joj je nanosio svakog četvrtka. Beti je smatrala da je razvila vještu obrambenu reakciju protiv njegova mrtvog stiska. Vješto je raspolagala njegovim novcem, imala je tajni račun još od vremena kad joj je otac bio živ, trošila je malo, sasvim malo. Naučila se, četvrtkom, kada bi Teodosi namjeravao krenuti, zamoliti: „Možeš li mi ostaviti malo novca?“

Obavještavala ga je da pohađa tečaj klavira, iako je glazba uopće nije zanimala. Nejasna smrt njezina oca i ponižavanje

njezine majke iz tjedna u tjedan upućivali su na to da je novac od životne važnosti. Željela je otići u Njemačku, znala je da će se njezin muž pobrinuti za Teodosija mlađeg, i zato prosjačenje novca u njoj nije izazivalo nimalo grižnje savjesti. Naprotiv – novac nije bio toliko važan, koliko radost što ga je uspjela ugrabiti iz Teodosijeva stiska, što ju je ispunjavalo drhtavim zadovoljstvom. Svežanj novčanica ispod njezina jastuka bio je opipljiv dokaz da je snalažljivija od njega.

„Pogledaj me u oči“, rekao je Teodosi toga četvrtka i ona je to učinila. „Znam da te novac ne zanima, zašto mi stalno s tim dosađuješ?“

„Želim otići u Njemačku“, Beti mu je mirno odgovorila. Nije mu pokušavala slagati jer je znala da ne bi uspjela. Njegove sive oči prodorno su se urezivale u njezine i prodirale sve do njezina grla. Osim toga, Teodosi bi uvijek mogao angažirati najbolju privatnu detektivsku agenciju. Borba s njim bila je besmislena, svaka suvišna riječ koju bi Beti izrekla produljila bi njegov boravak kod kuće, a to je bio najgori mogući scenarij za razvoj večeri toga četvrtka.

„Ništa te ne zanima“, nastavljao je njezin muž, kao da pliva među njezinim moždanim stanicama. „Nisi zanimljiva. Nisi gostoljubiva ni ljubazna. Jedina je tvoja vrlina to što si jako lijepa. Nećeš otići u Njemačku. Kupit ćeš kuću ovdje.“

„Možeš li mi sada dati novac za kuću?“

„Opet novac. Opet tražiš novac.“

„Kuća košta, Teodosi.“

„Ne brineš se dovoljno za dijete, odlaziš k njemu samo kada te podsjetim telefonom.“

„Da“, Beti je tiho odgovorila.

Jedini ton koji je Teodosi prihvaćao u njihovoj komunikaciji bio je zapovjednički s njegove strane i kompromisni s njezine.

„Neću ti dati novac za kuću“, izjavio je.

U tom je trenutku Betina mržnja prema njemu narasla do neba, ali znala je da joj takvi ispadi neće olakšati život. Zato je samo pogledala kroz prozor – vani je padala kiša, previše obilna za travanj. Njezin je život bio takav – suvišna, hladna kiša u travnju. Jednostavno nije bilo moguće boriti se protiv toga.

„Ostat ćeš ovdje“, nastavio je sivi asfalt u glasu njezina muža.

Ali Beti se nije bojala njegove hladnoće. Ničega se nije bojala.

„Dolazit ćeš na sastanke s poslovnim partnerima. Kada te pozovem očekujem da budeš prekrasna. Znam da nisi pametna, ali ostali to ne znaju. Tvoja ljepota stvara lažnu iluziju da posjeduješ profinjenost koja ti je oduvijek nedostajala. Mogu te nazvati u deset ujutro, u deset navečer, u ponoć – moraš biti lijepa, jako lijepa. To ti je jedini zadatak. Tvoj je posao da budeš moja lijepa žena.“

„Da, Teodosi“, Beti je odgovorila sasvim mirno i zašutjela. „Ljepota košta. Jahanje, teretana, stroga dijeta.“

„Opet me tražiš novac.“

„Da. Treba mi.“

„Zamolio sam tvoju majku da ti prenese jednu poruku.“ Beti nije reagirala pa ju je Teodosi preduhitrio: „Ne sviđa mi se što šutiš dok sam s tobom.“

„Kakvu poruku?“

„O tome da većinu svog slobodnog vremena provodim s jednom damom u hotelu ‘Excalibur’.“

„Da, mama je detaljno opisala ljepotu tvoje dame.“

„Zar te to nije naljutilo?“ pitao je, spuštajući svoje sive oči duboko u njezine, odlučan da u njih zaroni do pasa.

„Jako me naljutilo“, odgovorila je Beti.

Njezin je muž pažljivo skinuo svoj sivi sako. To nije slutilo na dobro.

„Moram izići“, rekla je Beti.

„Zar ne želiš novac?“ glasan, dubok glas kliznuo je po podu i dotaknuo joj grudi. Teodosi je skinuo hlače i precizno ih položio na sako. „Skinu se!“

Beti se naježila. Teodosi stariji bio je strpljiv čovjek; napola otvorenih očiju promatrao je kako ona skida svoju odjeću – četvrtkom je namjerno navlačila puno odjeće kako bi ga odbila. Njezini su pokreti bili oštri, grubi, kao da čupa perje mrtve ptice, no Teodosija je očito i to uzbuđivalo. Beti je imala osjećaj da joj taj pogled prodire u krv i uništava crvene krvne stanice, ali znala je da će to preživjeti bez većih trzavica. Mogla je sve preživjeti. Teodosijev sivi pogled liznuo joj je grudi, zalijepio joj se za zdjelicu; potom je njezin muž polako ustao s kauča, a gusti asfalt njegova glasa prodro je u sve njezine pore.

„Legni na pod, molim te“, naredio je. To je nikad nije uspijevalo uplašiti.

Možda se ponašam tako pomahnitalo zbog svog poremećenog djetinjstva, zbog beskrajnih srpanjskih večeri kada sam ostajala sama sa svojim golemim tijelom, sama s kilogramima sala koji su mi napuhivali kožu poput beskrajnog balona.

Kamioni sa željezom urlali su svake noći, odvratno smrdjeli po nafti, prozori su se tresli od tutnjave motora i nisam mogla spavati. Imala sam osjećaj da se kolona od dvjesto kamiona polako provlači kroz moju aortu kako bi se istresla u srce – uvijek sam ga zamišljala kao neispravan or-

gan koji stvara probleme svom vlasniku, osobito ako je to debela, ali baš jako debela djevojka poput mene. Kamioni su pripadali mom ocu; ubijao se od posla kako bi mi osigurao dostojnu budućnost. Izvezio je svakakvu željezariju iz metalurškog pogona u gradu, uvezio staro željezo – to su bile hrpe zahrđalog metala, povremeno ukradene s raznih mjesta – ukratko, mučio se kao muha bez glave. Na njega su dvaput pucali neki sumnjivi tipovi, ni on sam nije bio ništa bolji od njih, ali imao je jedno jedino opravdanje – ludo je volio svoju debelu kćer. Čovjek bi se pitao zašto – pa bila sam kao masni buldožer, za kojeg su traperice šivali po mjeri, a u nogavice bi mogao stati nilski konj. Dvaput je pred našim stanom eksplodirala bomba. Jednom su ranili mamu i raznijeli joj ruku; provela je dvadeset i pet dana u bolnici, nakon čega nas je napustila i otišla živjeti s doktorom koji ju je liječio.

Mama je bila jako lijepa žena, poput svilene niti, sa zelenim očima u kojima se miješalo jesensko lišće i procvalo proljetno drveće – zapravo, u njezinim je očima bio cijeli kalendar. No onaj doktor sigurno nije poludio za njom zbog njezinih očiju, nego zbog njezinih beskrajnih nogu. Naslijedila sam njezine oči, ali one se gotovo i ne vide ispod naslaga sala. Naslijedila sam i tijelo svog oca – on je ogroman, s kolosalnim trbuhom i leđima. Mama nas je napustila dok kamioni još nisu počeli noću gmizati. Nakon što je pokušala svoje stvari tata je odlučio postati najbogatiji čovjek u našem provincijskom gradu kako bi mama potonula u jezero sažaljenja govoreći: „Bože, zašto sam zaklala kokoš koja nese zlatna jaja?“

Moj je otac završio osam razreda, solidno je znao čitati, znao je tablicu množenja i to mu je bilo sasvim dovoljno za posao. Možda ga je upravo tvrdoća njegove glave učini-